

29.9.2022

Dnro TAS/474/2022

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
tyv@eduskunta.fi

Viite: Lausuntopyyntö 20.9.2022

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023 (HE 154/2022 vp.)

Tasa-arvovaltuutettu kiittää mahdollisuudesta tulla kuultavaksi valtion talousarvioesityksestä vuodelle 2023.

Tasa-arvovaltuutetun tehtävänä on valvoa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) eli tasa-arvolain syrjintäkieltojen ja edistämisvelvoitteiden noudattamista. Lisäksi tasa-arvovaltuutettu edistää tasa-arvolain tarkoituksen toteuttamista ja antaa tietoja tasa-arvolainsäädännöstä. Tasa-arvovaltuutettu on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton lainvalvontaviranomainen, joka toimii oikeusministeriön hallinnonalalla.

Tasa-arvovaltuutettu arvioi asiaa toimivaltansa mukaisesti sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta.

1 Tehokas lainvalvonta vaatii riittävät resurssit

Tasa-arvolain soveltamisala on yleinen. Lain soveltamisalan ulkopuolella jäävät ainoastaan perheenjäsenten väliset ja yksityiselämän piiriin kuuluvat suhteet sekä uskonnonharjoitukseen liittyvä toiminta. Tasa-arvovaltuutetulle tulevat yhteydenotot, tietopyynnot ja käsiteltäväksi tulevat syrjintäepäilyt koskevatkin hyvin monenlaisia aiheita ja kysymyksiä, joskin valtuutetun työssä painottuvat voimakkaasti työelämään liittyvät syrjintäepäilyt.

Vuodesta 2005 lähtien on toteutettu useita tasa-arvolain uudistuksia, jotka ovat kasvattaneet tasa-arvovaltuutetun toimintakenttää. Vuosien 2005 ja 2015 lainuudistuksissa on muun muassa täsmennetty ja laajennettua tasa-arvosuunnittelua koskevia velvoitteita. Kaikki oppilaitokset on sisällytetty tasa-arvosuunnitteluvelvoitteen piiriin. Myös työnantajien tasa-arvosuunnittelua koskevia velvoitteita on täsmennetty. Sukupuolivähemmistöt on

lisätty lain soveltamisalan piiriin ja tavaroiden ja palveluiden saatavuuteen ja tarjontaan liittyvä syrjintä on sanktioitu. Tasa-arvolain uudistuksien seurauksena valtuutetun tehtävien ja resurssien välille on kasvanut selkeä kuilu, mikä vaikuttaa muun muassa siihen, että valtuutetun mahdollisuudet valvoa työpaikkojen tai oppilaitoksien tasa-arvosuunnitelmia ovat hyvin rajalliset. Tasa-arvovaltuutettu on kuvannut resurssiensa riittämättömyyttä myös useissa eduskunnan eri valiokunnille antamissaan lausunnoissa¹.

Myös eduskunnassa on tunnustettu tasa-arvovaltuutetun lisäresurssien tarve. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta kiinnitti muun muassa vuoden 2018 talousarviosta antamassaan lausunnossa huomiota siihen, ettei tasa-arvovaltuutetun resursseja ole lisätty huolimatta useista toteutuneista lainuudistuksista. Viimeksi valiokunta on kiinnittänyt huomiota tasa-arvovaltuutetun resursseihin mietinnössä TyVM 7/2022 vp., joka koskee tasa-arvovaltuutetun kertomusta eduskunnalle (K 1/2022 vp.).

Suurin osa tasa-arvovaltuutetun käsiteltäväksi tulevista asioista on asiakasyhteydenottoja. Vuonna 2021 tasa-arvovaltuutetulle tuli puhelimitse ja kirjallisesti yhteensä 989 yhteydenottoa. Valtuutettu käsitteli kirjallisesti 623 asiaa. Näistä 36 % liittyi tasa-arvolain syrjintäkieltoihin. Syrjintään liittyvistä asioista reilu 40 % koski syrjintää työelämässä. Useimmiten nämä liittyivät epäilyyn syrjintään raskauden tai vanhemmuuden perusteella, työhönottosyrjintään tai palkkasyrjintään.

Tasa-arvovaltuutetun toimistossa on työskennellyt kymmenen henkilöä vuodesta 2005 alkaen. Oikeusministeriö on kohdentanut tasa-arvovaltuutetulle yhtä henkilötyövuotta varten 60 000 euroa 1.4.2022 alkaen ja tämän jälkeen 80 000 euroa vuodessa. Yhden henkilötyövuoden lisäyskään ei kuitenkaan auta korjaamaan valtuutetun henkilöresurssien pitkäaikaista ja akuuttia vajetta.

Tasa-arvovaltuutetun saamia yhteydenottoja ja valtuutetun resursseja voi hyvin verrata esimerkiksi yhdenvertaisuuslain (1325/2014) noudattamista valvovien aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueiden ja yhdenvertaisuusvaltuutetun yhteydenottoihin ja resursseihin. Yhdenvertaisuuslain osittaisuudistusta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 148/2022 vp.) todetaan esimerkiksi, että aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueille tuli 570 työsyryntään liittyvää yhteydenottoa vuonna 2021. Vastuualueille tehtiin noin 210 syrjintään liittyvää valvontapyyntöä vuonna 2021. Yhdenvertaisuuslakia valvottiin noin 729 viranomaisaloitteisessa ja noin 134 asiakasaloitteisessa tarkastuksessa.

¹ Esimerkiksi tasa-arvovaltuutetun lausunnot vuosien 2020 ja 2021 talousarvioehdotuksista eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle 20.10.2019 (TAS/309/2019) ja 14.10.2020 (TAS/422/2020).

Vuonna 2020 yhdenvertaisuusvaltuutetulle tuli 1103 syrjintään liittyvää yhteydenottoa, joista 170 yhteydenottoa koski työelämää. Sekä työsuojelun vastuualueilla että yhdenvertaisuusvaltuutetulla on huomattavasti suuremmat henkilöresurssit yhdenvertaisuuslain valvontaan. Tästä huolimatta tutkimuksien mukaan syrjintää jää piiloon².

Eduskunnalle antamassaan kertomuksessa 2022 (K 1/2022 vp.) tasa-arvovaltuutettu on tuonut esiin syrjinnän uhrien oikeussuojaan liittyviä kehittämisehdotuksia. Tasa-arvovaltuutetun näkemyksen mukaan toteuttamalla nämä ehdotukset ja lisäämällä myös henkilöresursseja tasa-arvolain valvontaan, voitaisiin puuttua tehokkaammin syrjintään ja edistää tasa-arvon toteutumista Suomessa.

Tasa-arvovaltuutettu esittää, että valtuutetulle kohdennettaisiin vuoden 2023 talousarviossa 140 000 euron lisäys toimintamäärärahaan, jota valtuutettu voisi käyttää muun muassa yhden uuden ylitarkastajan viran perustamiseen.

2 Velvollisuus edistää tasa-arvoa yhteiskunnallisessa toiminnassa

Velvollisuudesta edistää sukupuolten tasa-arvoa yhteiskunnallisessa toiminnassa säädetään perustuslain (731/1999) 6 §:ssä. Lisäksi tasa-arvolaissa säädetään viranomaisten velvollisuudesta edistää tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Viranomaisten tulee esimerkiksi luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa.

Sukupuolitietoinen budjetointi

Sukupuolitietoinen budjetointi on kansainvälisesti arvostettu tasa-arvon edistämisen strategia. Myös Suomessa on tästä keskusteltu viime vuosina. Esimerkiksi valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimintaan liittyvässä Tasa-arvoa talousarvioon -hankkeessa³ arvioitiin vero- ja etuusmuutosten sukupuolivaikutuksia ja annettiin suosituksia sukupuolitietoisen budjetoinnin ja talousarvion sukupuolivaikutusten kehittämiseen Suomessa. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle 21.10.2019 antamassaan lausunnossa TAS/309/2019 tasa-arvovaltuutettu on viitannut näihin hankkeessa laadittuihin sukupuolitietoisen budjetoinnin kehittämistä koskeviin suosituksiin.

Tasa-arvovaltuutetun mielestä sukupuolinäkökulmaa tarvitaan talousarvion laadinnassa, koska talousarvio ja muut julkiseen talouteen liittyvät päätökset saattavat vaikuttaa eri tavoin eri sukupuoliin ja voivat siten joko edistää

² Esimerkiksi Aidosti yhdenvertaiset - Yhdenvertaisuuslain arviointi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:50.

³ Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 58/2018.

tai heikentää tasa-arvoa. Sukupuolitietoisien budjetoinnin avulla voidaan kohdentaa julkisia menoja ja tuloja tasa-arvoa edistävällä tavalla.

Valtiovarainministeriön 30.24.2020 antaman määräyksen⁴ mukaan talousarvioehdotuksen pääluokkaperustelujen tulee sisältää yhteenvetotarkastelut sukupuolivaikutuksiltaan merkittävästä toiminnasta. Tarkastelussa tulee kiinnittää huomiota sukupuolten välisen tasa-arvon yhteiskunnallisiin vaikutavuustavoitteisiin hallinnonalalla ja niihin hallinnonalan menoihin, joilla voi olla vaikutusta tasa-arvon toteutumiseen.

Vuoden 2023 talousarvioehdotuksen pääluokkaperusteluihin sisältyykin edellä sanotun mukaisesti sukupuolten tasa-arvoon liittyviä toimenpiteitä ja tavoitteita. Toimenpiteet eivät kuitenkaan ole kovin yhteismitallisia ja paikoin niiden yhteys sukupuolten tasa-arvon tosiasialliseen edistämiseen jää epäselväksi. Toisaalta jotkin tasa-arvon edistämiseen liittyvät toimenpiteet, kuten esimerkiksi seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus, liittyvät useamman hallinnonalan tasa-arvotavoitteisiin⁵. Tällöin suunniteltuja, sinänsä tärkeitä tavoitteita käsitellään useamman pääluokan ja/tai yksittäisen viraston toimintamäärärahojen perustelujen kohdalla. Tämä vaikeuttaa kokonais kuvan saamista tavoitteista ja hankkeeseen kohdennettavista määrärahoista. Tasa-arvon edistämisen näkökulmasta voisi olla selkeämpää, että poikkihallinnollisten toimenpiteiden ja hankkeiden kohdalla olisi viittaukset muihin pääluokkiin, joissa samaa asiaa käsitellään.

Tasa-arvovaltuutettu esittää lisäksi, että sukupuolitietoisesta budjetoinnista ja sen huomioon ottamisesta talousarvion laadinnassa laadittaisiin yksityiskohtaisempi ohjeistus hallinnonaloille samaan tapaan kuin on laadittu opas sukupuolivaikutusten arvioinnista lainsäädäntöhankkeissa⁶. Tasa-arvovaltuutettu uskoo, että tämä auttaisi edistämään sukupuolten tasa-arvoa entisestään.

Tasa-arvovaltuutettu käsittelee seuraavissa kappaleissa lausuntokäytäntöään ja esityksiään, jotka liittyvät talousarvioehdotukseen liittyviin toimenpide-ehdotuksiin. Tasa-arvovaltuutettu toivoo, että esimerkkien avulla saa kuvan tasa-arvovaltuutetun lainvalvontakäytännöstä ja sukupuolitietoisien budjetoinnin ja yleisemmin sukupuolivaikutusten arvioinnin merkityksestä yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.

⁴ Valtiovarainministeriön määräys toiminta- ja taloussuunnittelusta, julkisen talouden suunnitelman valmisteluun liittyvien kehys- ja muiden ehdotusten sekä valtion talousarvioehdotusten laadinnasta (VN/4842/2020).

⁵ Esim. seksuaalirikoslainsäädännön uudistukseen liittyviä tavoitteita on oikeusministeriön pääluokassa (PL 25) ja sisäministeriön pääluokassa (26) useammassa kohdassa.

⁶ Esim. säädösvaikutusten arviointi ihmisiin kohdistuvien vaikutusten näkökulmasta. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2016:2.

3 Tasa-arvon edistäminen keskeisenä prioriteettina eri politiikkalohkoilla

Talousarvioehdotuksen mukaan sukupuolten tasa-arvon edistäminen on keskeinen prioriteetti Suomen EU-politiikassa (PL 23), ulko- ja turvallisuuspolitiikassa (PL 24). Tasa-arvon valtavirtaistaminen näkyy myös esimerkiksi kehitysyhteistyössä (PL 24), siviilikriisinhallintatoiminnassa (PL 26), turvallisuussektorilla (PL27) ja rakennerahasto-ohjelmissa (PL 32).

Tasa-arvovaltuutettu pitää tärkeänä, että sukupuolten tasa-arvon edistäminen ja Suomen sitoutuminen kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin sekä EU:n perusoikeussäännöksiin näkyy myös talousarvioehdotuksessa etenkin, kun Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut tänä vuonna voimakkaasti. Kansainväliset sitoumukset vaikuttavat myös tasa-arvovaltuutetun lainvalvontatyöhön Suomessa ja valtuutettu seuraa muun muassa näiden soveltamiskäytäntöä sekä ulkomailla että kotimaassa.

Kansainvälisten sitoumuksien seuranta vaatii myös ennakointia. Esimerkkinä tästä voisi ottaa talousarvioehdotukseen sisältyvän maininnan, että valtion omistajaohjauksessa otetaan tasa-arvonäkökohdat huomioon täysin valtio-omisteisten yhtiöiden hallitusvalinnoissa (kummankin sukupuolen osuus hallituksen jäsenistä on 50 %). Tasa-arvovaltuutettu pitää tärkeänä, että omistajaohjauksessa sitoudutaan muutenkin naisten ja miesten tasa-puoliseen edustukseen ja valmistaudutaan impletoimaan EU:ssa vireillä olevaan direktiiviehdotus, jonka mukaan pörssilistattujen suuryhtiöiden hallinnoissa tulee olla vuodesta 2026 lukien vähintään 40 % naisia.

4 Väkivallan vastainen työ, rikollisuus ja rangaistukset

Oikeusministeriön (PL 26) ja sisäministeriön pääluokassa (PL 26) käsitellään muun muassa sukupuolistunutta väkivaltaa, uudelleenuhriutumista ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen liittyviä rikoksia ja niiden ehkäisyä. Tasa-arvovaltuutetun näkemyksen mukaan kaikki tähän asiakokonaisuuteen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet ovat erittäin tärkeitä sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. Naisiin kohdistuva väkivalta on eräs Suomen vakavimmista ihmisoikeusloukkauksista. Toisaalta myös nuorilla miehillä on paljon väkivaltakokemuksia ja he ovat yliedustettuja onnettomuustilastoissa.

Oikeusministeriön ja sisäministeriön hallinnonaloilla on käynnistetty monia tähän teemaan liittyviä lainsäädäntöhankkeita ja toimintaohjelmia. Esimerkkeinä voi mainita muun muassa kolmannen kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman, rasmin torjunnan ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelman sekä ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma, joiden toimenpiteissä on läpileikkaavana teemana sukupuolten tasa-arvo. Lisäksi voi mainita lähestymiskieltoon liittyvän lainsäädännön uudistamisen ja lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan uhrin turvallisuuden lisäämisen.

Eduskunnalle antamassaan kertomuksessa (K 1/2022 vp) tasa-arvovaltuutettu on käsitellyt muun muassa sukupuolistunutta väkivaltaa ja häirintää. Tasa-arvovaltuutettu on pitänyt intersektionaalista näkökulmaa tärkeänä väkivallan vastaisessa työssä, koska väkivalta on sidoksissa sukupuolen lisäksi myös muihin sosiaalisiin kategorioihin, kuten ikään, luokkaan ja etnisyyteen. Esimerkiksi vammaisten naisten tiedetään olevan alttiimpia seksuaaliselle väkivallalle ja hyväksikäytölle.

Tasa-arvovaltuutettu pitää tärkeänä, että väkivallan vastaiselle työlle kohdennetaan riittävät resurssit. Määräaikaiset hankkeet ja toimintaohjelmat ovat tärkeitä, mutta ne eivät riitä yksinään. Väkivallan vastainen työ edellyttää pitkäjänteistä, hallituskaudet ja hallintoalojen rajat ylittävää toimintaa. Rakenteiden tulee olla poikkihallinnollisia ja pysyviä. Riittävä sukupuolitietoinen asiantuntemus ja osaaminen väkivallasta ja sen vastaisesta työstä on varmistettava kaikilla toiminnan tasoilla

Tasa-arvovaltuutettu haluaa kiinnittää huomiota myös naisvankeihin. Oikeusministeriön pääluokan perusteluissa todetaan, että vangeista 8 % ja yhdyskuntaseuraamuksia suorittavista 11 % on naisia. Toimenpiteinä mainitaan naisvankiloiden ja naisosastojen toiminnan sekä rangaistusta suorittavien naisten tarvitsemien palveluiden kehittäminen.

Tasa-arvovaltuutettu pitää tätä perusteltuna tasa-arvolain valvonnasta saamien havaintojensa perusteella. Lausunnossa (TAS/575/2020) valtuutettu on käsitellyt muun muassa naisvankien päihdetestausta. Valtuutettu piti tärkeänä, että vankien olosuhteita ja asemaa arvioitaessa selvitetään mahdolliset sukupuolen mukaiset erot. Sukupuolisensitiiviset käytännöt vankiloissa ja naisvankien haavoittuvuuden ja erityistarpeiden tunnistaminen on yleisesti tasa-arvolain ja viranomaisten sukupuolten tasa-arvon edistämismittareiden mukaista. Myös kansainväliset ihmisoikeuselimet ovat todenneet, että tosiasiallisen tasa-arvon voidaan katsoa edellyttävän naisvankien erityistarpeiden tunnistamista ja sukupuolenmukaisia eroja vankien kohtelussa. Naisvankien asemaa on käsitelty myös Rikosseuraamusviraston Naisvankiselvityksestä (4/2020) ja tasa-arvovaltuutetun pitää tärkeänä tähän sisältyvien suositusten toimeenpanoa.

5 Turvallisuuteen liittyvistä kysymyksistä

Talousarvioehdotuksessa mainitaan sukupuolten tasa-arvoon liittyvinä tavoitteina, että esimerkiksi puolustusministeriön hallinnonala (PL 27) olisi lähtökohtaisesti tasa-arvoinen toimintaympäristö ja yhdenvertaiset toimitavat koskisivat kaikkia. Lisäksi mainitaan koulutuksen lisääminen epäasiallisen käyttäytymisen ehkäisyssä ja koulutuksessa. Tasa-arvovaltuutettu pitää hyvänä, että nämä teemat ovat nousseet esille myös pääluokan tavoitteissa ja toimenpide-ehdotuksissa.

Myös tasa-arvovaltuutettu on antanut viime aikoina useita lausuntoja, jotka ovat koskeneet esimerkiksi naisten vapaaehtoista asepalvelusta (HE 182/2021 vp.) ja maanpuolustukseen liittyvää kehittämistyötä.

Tasa-arvovaltuutetun antama lausunto asiassa TAS/282/2021 koski valintaa sotilaallisiin kriisinhallintatehtäviin ja epäasiallista ja halventavaa kielenkäyttöä. Tapauksessa esitettiin tasa-arvovaltuutetun näkemyksen mukaan hyväksyttäviä syitä sille, että ansioituneempi henkilö jätettiin valitsematta. Kokemusta kriisinhallintatehtävästä oli tarkoitus antaa mahdollisimman monelle halukkaalle, jonka vuoksi ensikertalaiset ovat etusijalla. Kriisinhallintatehtävät katsottiin lisäksi niin raskaiksi, että niihin valittavilta henkilöiltä edellytettiin tietyn pituista palautumisaikaa ennen seuraavaan tehtävään määräämistä. Tasa-arvovaltuutettu piti myös hyvänä sitä, että puolustusvoimien yleisessä palvelusohjesäännössä on ohjeita tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta, häirinnästä ja naisten ja miesten kanssakäymisestä palveluksessa.

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle 27.4.2022 antamassaan lausunnossa turvallisuusympäristön muutosta koskevassa ajankohtaisse-lonteosta (VNS 1/2022 vp.) tasa-arvovaltuutettu viittasi myös YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan 1325 ”Naiset, rauha ja turvallisuus”. Tasa-arvovaltuutettu pitää hyvänä, että tämä päätöslauselma näkyy myös sisäministeriön (PL 26) ja puolustusministeriön (PL 27) pääluokan perusteluissa.

6 Tasa-arvon edistäminen oppilaitoksissa ja vapaa-ajan toiminnoissa

Opetusministeriön hallinnonalan pääluokan (PL 29) perusteluissa viitataan muun muassa väestön osaamistason nostamiseen, oppijoiden hyvinvoinnin parantamiseen ja osaamiserojen kaventamiseen. Sukupuolten tasa-arvoon liittyvissä perusteluissa on kiinnitetty huomiota muun muassa toisen asteen koulutuksen kehittämiseen, koulutuspalvelujen saatavuuteen ja liikuntapoliittisen selonteon toimeenpanoon. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla toteutetaan esim. korkeakoulujen henkilöstön tasa-arvoa ja moninaisuutta edistävä hanke.

Tasa-arvovaltuutetun eduskunnalle antama kertomus (K1/2022) sisältää lukuisia suosituksia tasa-arvon edistämiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa.

Tasa-arvovaltuutettu on kiinnittänyt huomiota siihen, että oppimiserojen syitä on analysoitava ja erojen kaventamiseen on kiinnitettävä huomiota jatko-opintomahdollisuuksien turvaamiseksi ja syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi. Vaikka tyttöjen ja poikien välillä on tunnistettu keskimääräisiä eroja oppimisessa, hyvinvoinnissa ja koulutusvalinnoissa, eroja ei tule liikaa yksinkertaistaa tai selittää niitä sukupuolella, osin jopa haitallisia stereotyyppioita vahvistaen. Koulutuksellista tasa-arvoa tulee tavoitella

toimenpiteillä, jotka perustuvat intersektionaaliseen ja moninäkökulmaiseen risteävien erojen huomioimiseen ja joilla puretaan ahtaita sukupuoli-rooleja.

Tasa-arvovaltuutettu on myös antanut eduskunnan sivistysvaliokunnalle lausunnon hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta (HE 177/2022 vp.). Valtuutettu pitää tärkeänä, että lasten kanssa työskentelevillä on riittävä tasa-arvo-osaaminen. Henkilöstön osaaminen on avainasemassa myös tasa-arvon edistämisessä varhaiskasvatuksessa. Sukupuoli- ja tasa-arvotietoinen varhaiskasvatus edellyttää varhaiskasvatuksen järjestäjien, palveluntuottajien ja varhaiskasvatushenkilöstön riittävää osaamista. Tasa-arvoon liittyvä koulutus on otettava huomioon opettajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön perus- ja täydennyskoulutuksissa.

Tasa-arvovaltuutettu on käsitellyt viimeaikaisissa lausunnoissaan myös liikuntaan liittyviä kysymyksiä. Esimerkiksi lausunnossa TAS/108/2021 tarkasteltiin liikuntapaikkarakentamista tasa-arvon näkökulmasta. Lausunnossaan tasa-arvovaltuutettu piti tärkeänä, että yhteiskunnassa tuetaan tasapuolisesti kaikkien urheilu- ja liikuntaharrastuksia. Sukupuolten tasa-arvo tulisi nähdä ennen kaikkea yhtäläisten mahdollisuuksien ja resurssien tarjoamisena, jossa painotetaan tasa-arvoista kohtelua, asenteita ja käytännön tekoja. Vain näin toimimalla on mahdollista saavuttaa tosiasiallinen tasa-arvo.

Sukupuolten tasa-arvon kannalta on olennaista, että kaikilla on tosiasiallisesti yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset mahdollisuudet harrastaa urheilua ja liikuntaa, saada asiantuntevaa valmennusta, osallistua kilpailuihin sekä saada yhtäläinen tunnustus kilpailusuorituksistaan. Lausunnossaan valtuutettu totesi, että vaatimus tosiasiallisten yhdenvertaisten ja tasa-arvoisten mahdollisuuksien toteutumisesta tulisi ottaa huomioon kaikessa urheilu- ja liikuntatoimintaan liittyvässä päätöksenteossa. Urheiluseurat, urheilun lajiliitot, kunnat ja liikuntapaikkarakentamista koskeviin valtionavustuspäätöksiin vaikuttavat viranomaiset osallistuvat kaikki keskeisesti tähän sukupuolten tasa-arvoa edistävään työhön. Sukupuolten tasa-arvon saavuttamiseksi on tehtävä järjestelmällistä tasa-arvoa edistävää työtä kaikilla toiminnan tasoilla ja puuttua esiin nousseisiin epäkohtiin.

7 Sosiaaliturvaan liittyvistä kysymyksistä

Talousarvioehdotuksessa käsitellään useammassa kohdassa sosiaaliturvaan ja muihin tukiin liittyviä kysymyksiä.

Esimerkiksi maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan pääluokan (30) perusteluissa todetaan, ettei tukien myöntämisperusteena ole sukupuoli. Tasa-arvovaltuutettu toteaa, että sukupuolivaikutuksien arvioinnissa on

hyvä arvioida tukien myöntämisperusteiden ohella myös tukien vaikutuksia henkilöiden asemaan ja sitä kautta myös sukupuolten tasa-arvoon yleisemminkin.

Tasa-arvovaltuutettu on käsitellyt esimerkiksi Saamelaiskäräjille antamassaan lausunnossa TAS/134/2021 poronhoitajien sijaisapujärjestelmää. Nykyään poronhoitajilla on oikeus saada poronhoitajien sijaisavusta annettussa lain mukaista sijaisapua vain, mikäli sijaisavun tarve johtuu poronhoitajan sairauden tai tapaturman aiheuttamasta työkyvyttömyydestä. Saamelaiskäräjien mukaan poronhoitajien oikeus sijaisapulomitukseseen tulisi ulottaa koskemaan myös perhevapaita. Lausunnossaan tasa-arvovaltuutettu totesi muun muassa, että äitiyden, vanhemmuuden ja yrittäjyyden yhteensovittaminen voi usein olla varsin haasteellista. Sijaisavun saaminen on yksi järjestely, jolla voidaan tukea yrittäjien, erityisesti yksinyrittäjien ja pienyrittäjien, mahdollisuuksia työn ja perheen yhteensovittamiseen. Sijaispalvelut voivat parantaa varsinkin naisten mahdollisuuksia toimia yrittäjänä, mutta niillä voi olla merkitystä myös miesyrittäjien mahdollisuuksille yhdistää työ ja perhe. Ne voivat antaa yrittäjävanhemmille tosiasialliset mahdollisuudet käyttää perhevapaa aika kunkin vapaan tarkoituksen mukaisesti ja voivat edistää yrittäjien, erityisesti yksin- ja pienyrittäjien mahdollisuuksia sovittaa yhteen äitiys, vanhemmuus ja yrittäjyys. Tämä on omiaan edistämään myös sukupuolten tasa-arvoa.

Sosiaaliturvauudistuksen uudistamiseksi on asetettu parlamentaarinen komitea, jonka toimikausi päättyy 2027. Uudistuksen tavoitteena on nykyistä selkeämpi ja toimivampi järjestelmä. Tavoitteena on sosiaaliturvan rakenteellinen ja toiminnallinen kehittäminen pitkällä aikavälillä. Sosiaaliturvauudistus mainitaan esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan pääluokan (PL 33) perusteluissa. Tasa-arvovaltuutettu pitää tärkeänä, että sosiaaliturvan uudistuksessa otetaan alusta asti huomioon velvollisuus edistää sukupuolten tasa-arvoa.

Tasa-arvovaltuutettu

Jukka Maarianvaara

Erityisasiantuntija

Pirkko Janas

Tämä asiakirja on lähetetty vastaanottajalle sähköisesti. Asiakirjan allekirjoitettu taltiokappale säilytetään tasa-arvovaltuutetun toimistossa.